

Błażej Karwat
Adrianna Skrzypiec

Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Społecznego „Stricte”

Prostytucja jako zjawisko społeczne i problem niedostosowania społecznego

Raport o środowisku osób pracujących w seksbiznesie
na przykładzie miasta Szczecina

Szczecin 2001

Wstęp

Prostytucja stanowi poważny problem społeczny, a jego rozmiar oraz znaczenie dla spójności społeczeństwa został zauważony w trakcie dokonującej się w Polsce po roku 1989 transformacji ustrojowej. Wcześniej zjawisko to nie wzbudzało szczególnego zainteresowania środowisk naukowych, jak również było świadomie ukrywane przez tamtejsze władze.

Dziś prostytutka spostrzegana jest w wielu aspektach: społecznym, psychologicznym i medycznym. W aspekcie społecznym badacze interesują się problematyką stygmatyzacji grupy osób pracujących w prostytucji, przyczyn, dla których kobiety i mężczyźni decydują się na tego typu formę pozyskiwania środków finansowych, a następnie interesuje ich środowisko rówieśnicze, rodzinne (na przykład proces socjalizacji, spełnianie funkcji matki i żony), zaspakajanie potrzeb ekonomiczno-społecznych etc. W aspekcie medycznym prostytutka wzbudza zainteresowanie specjalistów epidemiologii, szczególnie w kwestii zakażeń HIV i innych chorób przenoszonych drogą płciową tj. kiła, rzeżączka, WZW typu B czy też świerzb, wszawica, opryszczka i inne zakażenia (Sexual Transmitted Diseases STD). W aspekcie psychologicznym można obserwować: zachowania agresywne, wpływ autorytarnych rodziców na kształtowanie się zaburzonej, socjopatycznej osobowości, formy więzi rodzinnych, sposoby nawiązywania kontaktów interpersonalnych, umiejętności radzenia sobie ze stresem i frustrującymi sytuacjami społecznymi.

„W tym interesie pracuję już przeszło trzy lata. Pracuję na ulicy i moje zarobki znacznie różnią się od zarobków dziewczyn z agencji. Klientom zależy na szybkim seksie, najlepiej bez prezerwatywy – zapłata i do domu. Z każdej nocki płacę chłopakowi, obstawiającemu ulicę, na której pracuję.” – mówi 32-letnia Ewa.

Prostytucja w Polsce nie jest karana, co nie znaczy jednak, że w Polsce podobnie jak w Holandii czy Niemczech została zalegalizowana. W naszym kraju nawet nie planuje się wprowadzać tego typu zmiany legislacyjnej. Karze pod-

legają jednak ci, którzy zmuszają do nierządu (sutenerzy) lub przedstawiciele zorganizowanych grup przestępczych, zbierający haracze za możliwość pracy na ulicy określonego miasta. W rejonie pogranicza usługi seksualne sprzedaje około tysiąca kobiet różnych narodowości, ale najczęściej są to obywatelki Polski, Rosji, Bułgarii, Ukrainy. Obywatelki krajów byłego ZSRR pracują najczęściej na drogach dojazdowych do wielkich miast przygranicznych, okazjonalnie na przejściach granicznych. Kobiety pochodzące z innych krajów np. Chin, państw afrykańskich, jeśli pracują, to w agencjach towarzyskich i są prostytutkami ekskluzywnymi. Większość prostytuujących się kobiet stanowią osoby w wieku 35-39 lat oraz 40-44. Wśród mężczyzn są to osoby w wieku do 25. Dużym zainteresowaniem ze strony homoseksualnych klientów cieszą się pełnoletni mężczyźni o chłopięcej urodzie.

Wbrew stereotypom wśród osób zaliczających się do środowiska prostytuujących się kobiet i mężczyzn, znajdują się ludzie pochodzący z rodzin o różnym statusie ekonomiczno-społecznym, zróżnicowanym poziomie wykształcenia, różnych wyznań (także osoby niewierzące) i narodowości. Mogą to być osoby biegle władające wieloma językami obcymi, zamężne lub żonate, wychowujące dzieci, inteligentne czy też nie pozbawione talentu artystycznego. Wraz ze zmianami kulturowymi, zapożyczeniem obcych wzorów kulturowych przede wszystkim z Zachodu mamy do czynienia ze zjawiskiem prostytucji. Prostytucja jest sposobem na szybkie i skuteczne pozyskiwanie środków niezbędnych do życia (także w przypadku „dorabiających” studentek). Prostytucja stała się zatem nie tylko koniecznością, wynikającą ze skrajnie ubogiej i deprymującej sytuacji, lecz także łatwą i mało męczącą formą zarobkowania.

Problemem prostytucji oraz zagadnieniami, które pośrednio bądź bezpośrednio są z nią związane zainteresowaliśmy się w listopadzie 1999 roku, co spowodowało, że ostatecznie zajęliśmy się obserwacją zjawiska prostytucji w Szczecinie. Interesowały nas różne środowiska osób pracujących w seksbiznesie, zamieszkujące województwo zachodniopomorskie. Z tego po-

wodu obserwacje nasze prowadziliśmy zarówno na ulicach Szczecina, w agencjach towarzyskich i lokalach rozrywkowych, dyskotekach gejowskich czy drogach dojazdowych do miasta. W końcowym etapie naszych obserwacji zainteresowaliśmy się prasą i Internetem.

Zdecydowanie trudne okazały się kontakty typu „twarzą w twarz” z prostytutkami się osobami. Ów kontakty były możliwe dzięki doświadczeniu i pracy w środowiskach dysfunkcyjnych, co wynika z Programu Rozwoju Społecznego „Stricte” naszego Stowarzyszenia. Rozmowa, podczas której staraliśmy się korzystać z rozmaitych technik psychologii społecznej dość często kończyła się zniechęceniem ze strony badanej jednostki. W ostateczności zdążyliśmy jednak przeprowadzić rozmowy z grupą trzydziestu jeden kobiet i siedmiu mężczyzn pracujących na terenie Szczecina i województwa zachodniopomorskiego. Zdobyliśmy informacje na temat sytuacji rodzinnej, społecznej, ekonomicznej osób prostitutek. Zaobserwowaliśmy, w jaki sposób prostytutki nawiązują kontakty z klientami, jak wyglądają ich „robocze noce”, jaki są ich wzajemne relacje oraz codzienne problemy.

Rozdział I

Szczególny charakter zjawiska prostytucji w regionie zachodniopomorskim

W niniejszym rozdziale postaramy się przedstawić w jaki sposób położenie geograficzne Szczecina i całego województwa zachodniopomorskiego wpływa na rozwój prostytucji w mieście oraz sprawia, że znajduje się ono w czołówce seksbiznesu, wśród największych gospodarczych i przemysłowych ośrodków w Polsce.

Prostytucja, jako zjawisko społeczne rozwija się w wielkich aglomeracjach miejskich, gdzie popyt na usługi prostytucyjne i warunki uprawiania nierządu są szczególnie korzystne. Również w Polsce zjawisko to koncentruje się w wielkich aglomeracjach. Na podstawie analizy wyników badań zawartych w polskiej literaturze Stanisław Akoliński dochodzi do wniosku, że „natężenie prostytucji występuje w ośrodkach wielkomiejskich (Warszawa, Kraków, Łódź, Katowice, Gdynia-Gdańsk, Szczecin, Poznań – zwłaszcza w okresie targów handlowych) oraz w ośrodkach wypoczynkowych.”¹ Rację należy także przyznać W. Radeckiemu, który stwierdza, że „prostytucja jest problemem nie tyle ogólnokrajowym, ile większych ośrodków miejskich.”² Rzeczywiście, występowanie kilku czy kilkunastu prostytutek w małych miastach nie stwarza problemu w skali społecznej, aczkolwiek może to być problem istotny dla społeczności tam zamieszkałej.

Według Michała Antoniszyna i Andrzeja Marka³ czynnikami decydującymi o koncentracji prostytucji w wielkich aglomeracjach miejskich są:

- Stały popyt na usługi seksualne;
- Anonimowość, która sprzyja przełamywaniu oporów moralnych, zwłaszcza u młodych, początkujących prostytutek;

¹ M. Antoniszyn, A. Marek, Prostytucja w świetle badań kryminologicznych, Warszawa 1985, s. 15.

² W. Radecki, Sytuacja prawna prostytucji w Polsce [w:] Problemy kryminalistyki nr 73, s. 345.

³ M. Antoniszyn, A. Marek, op. cit., s. 48.

- Osłabienie kontrolnej funkcji grupy społecznej, co wynika z wielości środowisk i różnorodności wzorów postępowania;
- Sprzyjające warunki uprawianie nierządu, stwarzane przez liczne lokale gastronomiczne, zwłaszcza nocne lokale rozrywkowe, ułatwiające nawiązywanie kontaktów prostytutek z klientami, a także hotele, pensjonaty i wreszcie wynajmowane dla tych celów pokoje sublokatorskie i mieszkania;
- Rozwój marginesu społecznego w wielkich aglomeracjach, który stanowi zaplecze i oparcie, zwłaszcza dla tej części prostytutek, które mają konflikty z prawem, bądź są powiązane ze środowiskiem przestępczym.

Fakt dużej koncentracji prostytucji na terenie województwa zachodniopomorskiego, a w szczególności miasta Szczecina, socjologowie tłumaczą następującymi uwarunkowaniami:

- 1) **Szczecin jest miastem portowym** o ogromnym znaczeniu w gospodarce morskiej.
- 2) **Województwo zachodniopomorskie należy do terenów przygranicznych.** Szczecin oddalony jest od Berlina (jednego z najważniejszych i najnowocześniejszych ośrodków przemysłowych i kulturalnych w Europie) zaledwie o 150 km. Ponadto niewielka odległość dzieli województwo zachodniopomorskie od krajów Płw. Skandynawskiego.
- 3) **Na terenie województwa zachodniopomorskiego znajdują się ważne i duże kurorty wypoczynkowe** (najważniejsze to Świnoujście – także o charakterze portowym, Międzyzdroje oraz Kołobrzeg), często i chętnie odwiedzane przez turystów, przede wszystkim zagranicznych, stanowiący zwłaszcza w sezonie letnim centrum życia nocnego i rozrywkowego.

Czynniki te sprawiają, że Szczecin i województwo zachodniopomorskie przodują w Polsce pod względem prostytucji, pozostawiając w tyle nawet największe aglomeracje (np. Wrocław czy Poznań).

Szczecin należy do wielkich organizmów miejskich, zarówno pod względem obszaru, jak i ludności. Poza portami Szczecina i Świnoujścia, do których zawija rocznie kilka tysięcy statków polskich i obcych bander, a których załogi stanowią liczną grupę klientów prostytutek, na terenie województwa zachodniopomorskiego istnieje potężny przemysł okrętowy, centrale handlu zagranicznego, rozwinięta jest międzynarodowa turystyka. Czynniki te składają się na szczególnie korzystne podłoże dla rozwoju prostytucji, a także określają stosunkowo wysoki stopień trudności w jej zwalczaniu.

Na tym terenie istnieje stałe zapotrzebowanie na usługi seksualne, a opłacanie ich przez licznych klientów w dewizach stanowi istotny czynnik, ściągający tu prostytutki z całego kraju. Województwo zachodniopomorskie skupia właściwie wszystkie formy współczesnej prostytucji, charakteryzując się przy tym większą dynamiką tego zjawiska, mającego w środowisku portowym miejsce trwałe, usankcjonowane wieloletnią tradycją.

Jak wspomnieliśmy wcześniej w środowisku portowym głównymi klientami prostytutek są marynarze, zwłaszcza cudzoziemcy, którzy przybywają do Szczecina czy Świnoujścia na krótki czas i poszukują tu rozrywki, a nie są powiązani żadnymi więziami rodzinnymi czy środowiskowymi. Należy pamiętać, że są to z reguły ludzie młodzi, którzy pozbawieni przez dłuższy okres przebywania na morzu kontaktów seksualnych, stają się szczególnie podatni na korzystanie z usług osób prostytuujących się. Dla prostytutek są oni klientami atrakcyjnymi, gdyż dysponują środkami finansowymi, zwłaszcza zaś markami czy dolarami, przebywają krótko i nie stwarzają większych komplikacji w organizowaniu prostytucyjnego procederu.

Atrakcyjnymi klientami prostytutek są także turyści, zwłaszcza zagraniczni, przybywający na Wybrzeże głównie w okresie sezonu turystycznego, jak również liczni handlowcy, przemysłowcy, którzy przebywają w Szczecinie z uwagi na rozwinięte kontakty handlowe. Klienci ci często preferują partnerki stałe i na ogół powiązani są z tak zwaną elitą w środowisku prostytutek.

Charakterystyka dominującej populacji klientów prostytutek przesądza sposób uprawiania tego procederu. Jest on skoncentrowany głównie w lokalach rozrywkowych, kawiarniach oraz nocnych lokalach dancingowych. W prawdzie nadal istnieją prostytutki, które zaczepiają klientów na ulicach, skwerach, dworcach, autostradach, ale stanowią one pod względem tak ilościowym, jak i jakościowym margines tego zjawiska. Typowymi przedstawicielkami tego marginesu są prostytutki pochodzące z krajów Europy Wschodniej, zwłaszcza z Rosji, Białorusi, Ukrainy, Rumunii czy Bułgarii.

Formą organizacyjną prostytucji, która zrobiła błyskawiczną karierę, są tzw. **salony masażu**. W takiej sytuacji odpowiednio sformułowany anons reklamujący zakład masażu, spełnia rolę parawanu dla prostytucji, mając jednocześnie pozory legalności.

Poruszając zagadnienie prostytucji na terenie województwa zachodniopomorskiego nie można pominąć kwestii wysokiej stopy bezrobocia. W województwie zachodniopomorskim wynosi ona 21,7%⁴, a w samym Szczecinie jest to 9,2%. Brak stałego zatrudnienia, a co za tym idzie, ubóstwo i niemożność zaspokojenia elementarnych potrzeb egzystencjalnych, pcha młodą kobietę do podjęcia pracy w charakterze prostytutki. Nie ulega wątpliwości, że właśnie w miastach portowych popyt na tego rodzaju usługi występuje w większym niż gdzie indziej natężeniu, klimat społeczny jest w nich szczególnie korzystny dla rozwoju prostytucji. Podobnie dzieje się w miastach podlegających szybkim procesom industrializacji i urbanizacji, zwłaszcza zaś tam, gdzie

⁴ Dane pochodzą z Rejonowego Urzędu Pracy w Szczecinie i opisują sytuację z końca marca 2001 roku.

procesy te powodują duży napływ cudzoziemców, a do takich miast należy Szczecin.

Dominującą formą prostytucji jest **prostytucja heteroseksualna**, polegająca na świadczeniu przez kobiety-prostytutki usług seksualnych mężczyznom w zamian za korzyści materialne. Występują jednak inne formy prostytucji, a mianowicie prostytucja biseksualna, polegająca na świadczeniu odpłatnie usług seksualnych osobom obojga płci, oraz prostytucja homoseksualna – polegająca na odpłatnym utrzymywaniu stosunków seksualnych z osobami tej samej płci. Prostytucja ta dzieli się na homoseksualną męską (pederastyczną) oraz żeńską (lesbijską). „Badania wykazały, że prostytucję homoseksualną uprawiają przede wszystkim mężczyźni, a w minimalnym stopniu kobiety. Wśród mężczyzn uprawiających prostytucję przeważają młodzi w wieku 17-20 lat. Większość z nich pochodziła ze środowiska robotniczego, chłopskiego, a tylko niewielka grupa z rodzin inteligenckich.”⁵

Prostytucja homoseksualna męska jest częstym zjawiskiem występującym na terenie województwa zachodniopomorskiego. Wiąże się to z przygranicznym charakterem tego terytorium. Głównymi klientami młodych chłopców są najczęściej nasi niemieccy sąsiedzi; zamożni panowie powyżej 40 roku życia. Nie brakuje też mieszkańców Skandynawii chętnych na tego typu seksualne usługi. Prostytucja męska w Polsce nie jest bardzo rozpowszechniona, niewiele jest agencji towarzyskich, które zatrudniają mężczyzn, toteż ta kategoria prostytucji związana jest najczęściej z marginesem życia społecznego. Transakcje seksualne mężczyzn z mężczyznami zawierane są często na Dworcu Głównym w Szczecinie czy w dyskotekach homoseksualnych. Co ciekawe, duża część mężczyzn świadczących tego typu usługi jest zorientowana heteroseksualnie; wielu założyło nawet rodziny. Motywem skłaniającym do prostytucji męskiej jest czynnik ekonomiczny; prostytuujący się mężczyźni bardzo często wy-

wodzą się ze środowisk narkomańskich. „Zmuszeni” do kupna środków odurzających upatrują w świadczeniu usług seksualnych źródła szybkiego i łatwego zarobku.

Kolejnym zjawiskiem wartym uwzględnienia w naszym raporcie jest **prostyucja nieletnich**. W odróżnieniu od seksualnego molestowania jest zjawiskiem stosunkowo nowym i na szerszą skalę pojawiła się od niedawna. W cywilizacji współczesnej staje się zjawiskiem coraz bardziej powszechnym, ponieważ występuje w krajach ekonomicznie rozwiniętych, jak i rozwijających się. Według Urszuli Świętochowskiej⁶ o rozwoju prostytucji dziecięcej zadecydowały inne formy patologii społecznej, takie, jak: porzucenie i zaniedbanie dziecka przez rodziców, analfabetyzm (najczęściej w Azji i Afryce), nędza. Ten ostatni czynnik stanowi najistotniejszy motyw skłaniający dzieci do prostytuowania się.

W województwie zachodniopomorskim występuje dość często dziecięca prostytucja drogowa. Można zaobserwować młodociane dziewczęta stojące przy autostradach prowadzących z Berlina do większych polskich miast. Wśród nieletnich oczywiście mamy do czynienia z prostytucją homoseksualną. „Główny punkt w Berlinie to Bahnhof Zoo, chłopcy z Polski przyjeżdżają w czasie weekendów i ferii szkolnych, najmłodszy mają 9 lat, średnia wieku między 13-14 rokiem życia.”⁷ Choć stosunki seksualne z osobami poniżej 16 roku życia są traktowane jako przestępstwo i podlegają surowym karom, proceder taki rzadko wychodzi na jaw, zwłaszcza gdy nieletni nie są zmuszani do prostytuowania się, lecz robią to dobrowolnie.

Położenie przygraniczne niesie za sobą zwiększone **ryzyko transferu kobiet i stręczenia do nierzędu** poza granicami kraju. Jak pisze Karol Sławik: „W Szczecinie czwórka młodych Polaków oferując dobrze płatną pracę w restauracjach w Niemczech wywiozła kilka kobiet do domów publicznych

⁵ U. Świętochowska, *Patologie cywilizacji współczesnej*, Toruń 1997, s. 107

⁶ Tamże, s. 107

⁷ Tamże, s. 109

w Holandii i Niemczech – za co zainkasowali od 1000-1500DM.”⁸ Werbowanie kobiet odbywa się pod różnymi pretekstami (zatrudnienia za granicą w charakterze kelnerek, barmanek, hostess lub modelek). Za granicą wywiezione kobiety szybko zostają ubezwłasnowolnione; poddawane są psychicznej presji, zostają pozbawione paszportu, padają ofiarą gróźb, kontrolowane są przez inne prostytutki. Z ustaleń policyjnych wynika, że najczęściej Polki werbowane są do nielegalnych domów publicznych na terenie Niemiec, Belgii, Holandii, Austrii, Szwajcarii czy Francji. Jak pisze Karol Sławik: „W Niemczech właścicielami domów publicznych są głównie osoby narodowości tureckiej albo Arabowie i Grecy. Tworzą oni sieć lokali gastronomicznych i barów pod pokrywką, których funkcjonują domy publiczne.”⁹

⁸ K. Sławik, *Patologie w III Rzeczypospolitej*, Katowice 1994, s.85

Rozdział II

Prostytucja jako problem niedostosowania społecznego

Prostytucja uwarunkowana jest splotem czynników społecznych, ekonomicznych, kulturowych i fizjologicznych. Według Bernsdorfa¹⁰ klasyczne teorie przyczyn prostytucji podzielić można na dwie grupy: teorie biologiczne i teorie społeczne.

Jeśli chodzi o teorie biologiczne, to ich przedstawiciele upatrywali przyczyn prostytucji w zaburzeniach popędowych prostytutek – bądź w ich nadmiernej zmysłowości (np. Heveleck, Ellis, Morosso), bądź też przeciwnie – w oziębłości płciowej, która ułatwić ma uprawianie nierządu (np. Hirschfeld, Lombroso). Do klasycznych teorii biologicznych należy teoria C. Lombrosa, według której kobiety staczające się na drogę nierządu wykazują niski stopień inteligencji i skłonności psychopatyczne. Twierdzenia te zostały przez współczesną naukę obalone.

F. Engels i A. Bebel, czołowi przedstawiciele teorii ekonomicznej uważali, że przyczyną prostytucji jest nędza i wyzysk ekonomiczny, który zmusza kobiety z warstw najuboższych do uprawiania nierządu, będącego często jedyną drogą zdobycia środków życia. Teza ta spotkała się z ogromnym poparciem naukowców burżuazyjnych. H. Schelsky zauważył, że nasilenie zjawiska prostytucji występuje w okresach kryzysów ekonomicznych. Tezę o ekonomicznych przyczynach prostytucji podtrzymuje większość badaczy tego zjawiska w Polsce burżuazyjnej. Do najwybitniejszych należy A. Rzęśnicki, który zauważył, że wraz ze wzrostem bezrobocia zwiększa się liczba prostytuujących kobiet.

Amerykański uczyony Kinsey uważa, że rozwojowi prostytucji sprzyja podwójna moralność drobnomieszczańska, która potępia prostytucję kobiet i toleruje instynkty poligamiczne mężczyzn. W społeczeństwie kapitalistycznym usługi seksualne stały się towarem, którym rządzą prawa popytu i podaży.

Klasyki marksizmu sądzili, że prostytutka jest zjawiskiem, które narodziło się w określonych warunkach społeczno-ekonomicznych i zaniknie wraz z końcem wyzysku ludzi, nędzy i bezrobocia. Jak wiemy tak się jednak nie stało. Prostytucja bowiem nadal istnieje i rozwija się zarówno w krajach kapitalistycznych, jak i w państwach socjalistycznych, w których zniesiono bezrobocie i bezwzględną nędzę.

Poglądy na przyczyny prostytutki są obecnie bardzo zróżnicowane, przeważa jednak pogląd o środowiskowym uwarunkowaniu środowiska. M. Jasińska¹¹, która przebadła ogromną ilość młodych prostytutek twierdzi, że przyczynami uprawiania nierządu są najczęściej:

- Alkoholizm rodziców w 67% przypadków;
- Analfabetyzm rodziców w 72% przyp.;
- Złe życie rodziców w 70% przyp.;
- Brutalne traktowanie w domu w 40% przyp.;

Jak dalej stwierdza M. Jasińska, wejście na drogę prostytutki nierzadko poprzedzał udział w grupie chuligańskiej lub złodziejskiej (około 40% przypadków).

Urszula Świętochowska¹² do czynników, które prowadzą do prostytutki zalicza:

- Wadliwą strukturę rodziny;
- Złą atmosferę wychowawczą w domu rodzinnym;
- Niski poziom wykształcenia i brak przygotowania zawodowego;
- Alkoholizm lub nadużywanie alkoholu w rodzinach prostytutek;
- Zmienność środowisk wychowawczych;
- Niski status materialny rodziny;
- Niski poziom wykształcenia rodziców;

⁸ W. Bernsdorf, Socjologia prostytutki, [w:] Seksuologia, pod red. M. Giesego, W-wa 1976, s. 166.

⁹ M. Jasińska, Proces społecznego wykołajenia młodocianych dziewcząt, Warszawa 1967, s. 28.

- Wczesne rozpoczynanie życia seksualnego z przygodnymi partnerami.

Prostytutki w Polsce, jak wynika z danych Komendy Głównej Policji, rekrutują się z rodzin robotniczych (70-80%), 15-20% z rodzin chłopskich, 7% z rodzin inteligentnych. Większość prostytutek ma wykształcenie podstawowe (71,2%), średnie 28%, niepełne wyższe lub wyższe tylko 0,7%.

Z kolei M. Antoniszyn i A. Marek twierdzą, iż „należy odrzucić szkodliwy stereotyp prostytutki, jako dziewczyny, która po nieszczęśliwym dzieciństwie i obcowaniu z chorymi na alkoholizm rodzicami albo pod wpływem zaburzeń osobowości i z powodu niskiej inteligencji rozpoczęła uprawiać nierząd. Pogląd taki przedstawia prostytutkę jako bezbronną ofiarę środowiskowych lub biologicznych uwarunkowań, jako mechanistycznie pojmowany produkt patologii rodziny albo osobę niesprawną umysłowo lub wręcz psychicznie chorą.”¹³

Jak wynika z badań wyżej wymienionych autorów wśród prostytutek nawiązujących kontakty z klientami w lokalach nocnych jest wiele kobiet inteligentnych, z normalnych rodzin, często wykształconych. Zjawisko prostytucji w ostatnich latach przeszło swoistą ewolucję, sprawiając, że głównym motywem uprawiania nierządu są korzyści materialne. Motywacja ta przenika więc w różne warstwy i środowiska społeczne.

Badacze ci dodają także, że czynnikiem wpływającym na wzrost prostytucji jest odradzanie się klimatu konsumpcyjnego stylu życia oraz widoczne rozluźnienie obyczajów. Te zmiany w coraz szybszym tempie zachodzą w społeczeństwie i są przyczyną kształtowania przez prostytutki własnej, prywatnej moralności.

Przykładem na to stwierdzenie jest wypowiedź Elżbiety: *„(...) Zdecydowałam się jednak pozostać prostytutką. Czy nie miałam żadnych oporów natury moralnej? Nie! Gdyby kiedyś, gdy zaczęła kształtować się cywilizacja, ustalono, że kobieta za oddanie się mężczyźnie powinna być materialnie wynagrodzona, dzisiaj byłoby to na porządku dziennym.*

¹⁰ U. Świętochowska, op. cit., s. 106

¹¹ M. Antoniszyn, A. Marek, op. cit., s. 118

(...) *Doszłam do wniosku, że nie powinnam uzależniać się od ustalonych norm i obyczajów kosztem samej siebie.*"¹⁴

Dlatego też prostytucja jest zjawiskiem niedostosowania społecznego. prostytutka lekceważy istotne wartości moralne oraz traktuje pieniądź jako ostateczną miarę wartości. Element zapłaty, handlu własnym ciałem wywołuje potępienie opinii publicznej, gdyż sprzeciwia się podstawowym normom i ocenom moralno-obyczajowym. Z tym wiąże się zjawisko stygmatyzacji, czyli uciskania, naznaczania społecznego. Grupa osób uprawiająca nierząd jest przez resztę zbiorowości uznawana za gorszą, zdemoralizowaną, niezdolną i nieprzystosowaną do życia w społeczeństwie. Tymczasem, jak wynika z badań M. Antoniszyna i A. Marka spora część kobiet uprawiających nierząd odchodzi z prostytucji średnio po 3-5 latach. Także wiele kobiet z tego środowiska zawiera związki małżeńskie ze swymi byłymi klientami i zrywa z dotychczas uprawianym procederem.

Kolejnym powodem, dla którego prostytutki są grupą społecznie niedostosowaną jest fakt, iż osoby uprawiające nierząd mają nieraz ściśle związki z przestępczością. Same dokonują kradzieży i oszustw albo też wchodzą w związki przestępcze dla dokonania rozboju oraz włamań. Często są one zatrzymywane, głównie prostytutki uliczne z powodu zakłócenia porządku publicznego i popełnienia wykroczenia.

Według badań M. Jasińskiej¹⁵ dotyczących 100 młodocianych prostytutek warszawskich, aż 62% dopuściło się kradzieży lub przywłaszczenia, 67% zostało skazanych za opór władzy, 10% za narażenie na chorobę weneryczną, a 13% za rozbój. Autorka stwierdza, że nie karanych było tylko 15% spośród badanych prostitutek. Trzeba jednak stwierdzić, że tego typu wykroczeń dopuszcza się z reguły najniższa kategoria prostitutek, zwłaszcza ulicznych. Kategoria ta jednak, jak wiadomo, maleje i wyciąganie na podstawie jej badań ogólnie

¹² M. Antoniszyn, A. Marek, op. cit., s. 127.

¹³ M. Jasińska, op. cit., s. 141.

nych wniosków o konfliktach prostytutek z prawem byłoby błędne. Większość prostytutek unika tych konfliktów we własnym interesie, aby nic nie przeszkadzało im w zarobkowaniu.

Według Urszuli Świętochowskiej¹⁶ znaczny udział w powiązaniach z przestępczością ma prostytutka homoseksualna. Autorka podaje tu kradzież i rabunek jako najczęściej występujące formy przestępczości.

¹⁴ U. Świętochowska, op. cit., s. 107.

Rozdział III

Raport z obserwacji socjologicznej środowiska szczecińskich prostytutek

Naszą obserwacją objęliśmy kilka środowisk osób pracujących w seksbiznesie: prostytutkę uliczną, prostytutkę w lokalach rozrywkowych, prostytutkę w agencjach towarzyskich, prostytutkę przy drogach dojazdowych do miast, prostytutkę nieletnich i prostytutkę w środkach masowego przekazu.

1) Prostytucja uliczna

W Szczecinie mieście się kilka miejsc w centralnych punktach miasta, w których można skorzystać z usług prostytuujących się kobiet i mężczyzn. Są to główne ulice miasta lub ich okolice. Przykład stanowi ulica świętego Wojciecha, na której mieści się szpital dziecięcy i przylegające dwie parafie rzymskokatolickie.

Kobiety pracujące na ulicy oferują pełen zakres usług seksualnych po stosunkowo niskich cenach. Ceny są niższe niż za usługi oferowane przez prostytuujących się ogłoszeniodawców i pracowniczki agencji towarzyskich. Ceny te są jednak wyższe niż w przypadku kobiet pracujących na drogach dojazdowych.

Kobiety te są zwykle spontaniczne, dość otwarte i potrafią szybko nawiązywać kontakty interpersonalne. Przeważnie pochodzą z rodzin niepełnych i dysfunkcyjnych, których członkowie mieli problem alkoholowy, wchodzili w kolizje z prawem, byli uzależnieni od środków psychoaktywnych, trwale związani z problemem bezrobocia lub ubożenia. Kobiety te posiadały zwykle wykształcenie niepełne podstawowe, podstawowe lub zasadnicze zawodowe. Zdarza się, że na ulicy prostytuują się nieletnie uciekinierki (z domów rodzinnych) lub dziewczyny uzależnione od narkotyków. Dziewczyny, które młodo wyglądają są jednak niemile widziane przez starsze koleżanki, gdyż młodość stwarza aurę atrakcyjności i z tego względu dziewczyny te mogą zabierać klientów.

Kobiety pracujące na ulicy ubierają się skromnie, a ubiory ich znacznie odbiegają od stylów popularyzowanych w modzie. Ubiór kobiet niejako wskazuje ich przynależność zawodową – mają odkryte duże fragmenty ciała, odzież utrzymana jest w tonacji czerwieni, krótkie spódnice, wyeksponowany biust i buty na szpilkach. Większość środków finansowych przeznaczają na utrzymanie siebie i rodziny. Podczas gdy chłopcy pracujący w parku naprzeciwko zarabiają więcej i przeważnie nie mają nikogo na utrzymaniu, co sprawia, że więcej pieniędzy przeznaczają na swoje wydatki, np. firmowe ubranie. Zdarzają się ponadto przypadki, że chłopcy pracujący w prostytutce są jeszcze pod opieką rodziców, mieszkają w domu rodzinnym, pod kuratelą sądową. Pozyskane środki finansowe wydają na różne wartościowe przedmioty np. sprzęt stereofoniczny, płyty i kasety, akcesoria do komputera, drogie ubrania, zegarki i biżuterię. Niektórzy spośród chłopaków to osoby heteroseksualne, które mieszkają ze swoimi partnerkami. Partnerki rzadko wiedzą, na czym naprawdę polega praca ich chłopaka, podczas gdy mężowie prostytuujących się kobiet zwykle posiadają tego świadomość. Zdarza się, że kobiety zażywają narkotyki, co ma zminimalizować ich samoświadomość w trakcie wykonywania pracy.

Usługi seksualne klienci konsumują najczęściej na miejscu tzn. w ciemnościach parku, zaparkowanym opodal samochodzie klienta, w tańszym hotelu, rzadko w mieszkaniu prywatnym klienta.

Z uwagi na zagrożenie zakażeniem HIV i innymi chorobami przenoszonymi drogą kontaktów seksualnych, coraz częściej pracownice seksbiznesu używają prezerwatyw. Niektóre z nich są skłonne zrezygnować z klienta, a co się z tym wiąże także z zapłaty, jeśli klient nie zgodzi się na oralny, analny bądź waginalny stosunek z prezerwatywą.

Z pracą na ulicy wiąże się kilka niebezpieczeństw dwojakiego typu. Pierwszy z nich ma charakter doraźny instytucjonalny, co znaczy, iż organy porządkowe, policja, co jakiś czas legitymują prostytutki, zniechęcając je tym sa-

mym do pracy w określonym rejonie miasta (najczęściej w centrum). W szczególnych przypadkach, gdy kobieta odbywa stosunek seksualny w miejscu publicznym (co ma miejsce dość często), policja ma prawo zatrzymać prostytutkę i klienta. Drugie z niebezpieczeństw wiąże się ze zorganizowanymi grupami przestępczymi. Każda z kobiet zmuszona jest regularnie opłacać haracz z każdej nocy za możliwość „stania na swoim posterunku”.

Do prostytucji ulicznej należy zaliczyć także chłopców pracujących w okolicach szaletów miejskich i na dworcu PKP. Chłopcy zwykle krążą w okolicy wybranego przez siebie na miejsce pracy szaletu, wyszukując wśród mężczyzn potencjalnych klientów. Ich „przebijające spojrzenie”, delikatny uśmiech na twarzy zwabia zainteresowanych. Pracują niemal w każdym miejscu, wskazanym przez klienta. Godzą się na wiele niebezpiecznych i ryzykownych zachowań seksualnych, w tym praktyki sadomasochistyczne. Wielu z nich nadużywa narkotyków, głównie opiatów.

W okresie wiosennym i letnim mieliśmy także do czynienia z **okazjonalną męską prostytucją** na wielu skrzyżowaniach w centrum Szczecina. Chłopcy oferowali kierowcom samochodów możliwość umycia szyb za niewielką, symboliczną odpłatą. Często zdarzało się jednak, że ci sami heteroseksualni chłopcy oferują usługi seksualne w celu zdobycia funduszy na zakup narkotyków. Kontakty z nimi należy uważać za niezwykle ryzykowne w kontekście zakażeń przenoszonych drogą płciową. Najczęściej proponują kontakty oralne. Prawie zawsze nie używają prezerwatywy.

2) Prostytucja na drogach dojazdowych

Jest to prostytucja na dużych trasach samochodowych, autostradach w okolicy aglomeracji miejskich, na których prostytuują się najczęściej kobiety zmuszane do nierządu przez zorganizowane grupy przestępcze. Często są to kobiety pochodzące z krajów byłego ZSRR. Ten rodzaj prostytucji staje się szczególnie widoczny w okresie letnim.

Kobiety często nie znają języka polskiego. Są zaniedbane, nie utrzymują należytej higieny osobistej. Ich stan zdrowia jest nieznany. Często są zmuszane do całonocnej pracy na drodze w celu maksymalizowania zysku. Z zarobków całość oddają stręczycielowi, w zamian za utrzymanie siebie oraz bliskich przy życiu. Są to kobiety niewykształcone, bardzo często pochodzące z rodzin dysfunkcyjnych (z problemem alkoholowym, przemocą fizyczną i na tle seksualnym), zastraszone, często także cierpiące na różnorodne choroby weneryczne. W ich przypadku istnieje duże ryzyko, że mogą być zakażone HIV. Kobiety te muszą bezrefleksyjnie podporządkowywać się wszystkim wymaganiom, stawianym przez stręczyciela. Wypoczywają i nocują w samochodzie, który jest zaparkowany niedaleko miejsca pracy, w lesie lub w jakiejś małej miejscowości. Nieustannie przebywają w towarzystwie stręczycieli, którzy zmuszają je do stosunków seksualnych, biją i zastraszają. Kobiety te są źle odżywiane i dlatego bardzo szybko ulegają wyniszczeniu oraz skrajnemu osłabieniu. Prawie nigdy nie używają prezerwatywy, co sprawia, że ryzyko zakażenia HIV i STD kilkakrotnie wzrasta. Przeważnie zmuszone są godzić się na wszystkie pragnienia swoich klientów, nie mają prawa odmawiać, chorować. Są traktowane jak kobiety-maszyny, które zarabiają pieniądze, dzięki którym utrzymują się stręczyciele (członkowie grup przestępczych).

Z usług tej grupy prostytutek korzystają kierowcy przejeżdżający daną drogą publiczną. Zwykle są to jednak mężczyźni spoza środowiska inteligentnego czy klasy dobrze zarabiających biznesmenów, czy przedsiębiorców. Klientami są przeważnie zawodowi kierowcy, zajmujący się transportem ciężarowym, rzadziej kierowcy samochodów osobowych i młodzi mężczyźni. Realizacja usługi następuje na miejscu w samochodzie klienta.

3) Prostyucja w agencjach towarzyskich

W Szczecinie mieści się kilkanaście agencji towarzyskich. Często kryją się one pod innymi nazwami, które nie wskazywałyby na prawdziwy charakter

tego miejsca. **Salony masażu, kluby dla panów, nocne bary** to tylko niektóre z możliwych „przykrywek” pod którymi tak naprawdę kryją się agencje towarzyskie.

Do agencji jest stosunkowo trudno wejść, jeśli nie jest się klientem, choć w niektórych lokalach tego typu nowy klient musi zostać wprowadzony przez „stałego bywalca”. W przeciwnym razie osoba ta nie zostanie wpuszczona do środka. Prostyucja w agencjach, podobnie jak na ulicy jest objęta haraczem. Ten, kto go nie opłaci może obawiać się, że w jak najszybszym czasie jego „interes przestanie się kręcić”. Z tego względu wszyscy właściciele starają się regularnie płacić haracze.

W Szczecinie i okolicach istnieją agencje, przeznaczone dla różnych grup klientów. Grupy te ustala się na podstawie zamożności. W agencjach występuje zwykle bar, sala do tańczenia dla „tancerek top-less” i pokoje, do których udają się w celu konsumpcyjnym. Agencja posiada ochronę, a w ostatnim czasie coraz częściej właściciele dbają o opiekę lekarską. Większość kobiet używa prezerwatyw, także na życzenie klienta.

Kobiety pracujące w agencji są bardziej atrakcyjne od kobiet z ulicy, często biegle znają języki obce (przeważa język niemiecki). Są elegancko ubrane, używają drogich kosmetyków, a pracę swoją wykonują w miłej atmosferze, w przyjemnym i czystym miejscu. Najczęściej mieszkają na miejscu w jednym pokoju po dwie lub więcej osób. Mają prawo odmówić pracy z danym klientem, jeśli na przykład zachowywał się on agresywnie. W takim przypadku ochrona „klubu” nie pozwala danemu klientowi korzystać z oferty agencji. Kobiety pracujące w agencji są młode, najczęściej do 30 r. ż. Nie mają męża i dzieci, choć zdarzają się sporadyczne przypadki. Często pracę w agencji traktują jako możliwość szybkiego i łatwego „dorobienia”.

Z usług agencji, które są znacznie droższe od prostytucji ulicznej, a cenowo zbliżone do prostytucji hotelowej korzystają mężczyźni z klasy średniej i wyższej.

4) Prostyytucja w lokalach rozrywkowych

W lokalach rozrywkowych w Szczecinie prostytuują się kobiety w zróżnicowanym wieku. W zależności od swojego wieku prostytuują się w określonym lokalu, przeznaczonym dla osób starszych czy też dla młodzieży.

W lokalach młodzieżowych prostytuują się dziewczyny nieletnie i nieco starsze, które osiągnęły już wiek pełnoletności. Dziewczyny ubierają się w stylu młodzieżowym, dyskotekowym, mają bogaty makijaż, często specjalnie eksponują swój biust w celu sprowokowania chłopaków i mężczyzn. Z ich usług korzystają przeważnie rówieśnicy. Formą zapłaty w przypadku tego rodzaju prostytucji jest często zakup prezentów - tzw. **sponsoring**, zapłata za zamówione drinki i ofiarowanie drobnych kwot pieniędzy. Usługa konsumowana jest na miejscu, w samochodzie klienta lub w mieszkaniu prywatnym. Dziewczyny nie są zwykle uważane za prostytutki, lecz za rozwiązłe seksualnie. Należą do grupy osób, z którymi niezwykle trudno rozmawia się o prostytucji, gdyż same nie uważają swoich czynów za jej oznaki. Pochodzące z rodzin, w których mamy do czynienia z problemem niedostosowania społecznego. Bardzo rzadko są to osoby inteligentne, kulturalne i wykształcone. Interesują się niczym innym jak dobrami materialnymi, muzyką disco, pop oraz seksem, który najwyraźniej sprawia im przyjemność. Rozmawiając z taką dziewczyną, obserwując ją można ponadto wnioskować, że jest to osoba nie tylko pochodząca ze spatologizowanego środowiska, ale także mająca zaburzenia adaptacyjne, a często nie posiadająca inteligencji emocjonalnej i podstawowych umiejętności społecznych. Zwykle mieszkają na obrzeżach (dzielnice tj. Osowo, Stołczyn) miasta wraz z rodzicami. Często zażywają środki psychoaktywne i mają kontakt z dealerami.

5) Prostyytucja w środkach masowego przekazu

W przypadku tego rodzaju prostytucji mamy do czynienia z wieloma, bardzo zróżnicowanymi ofertami. Są one zwykle zamieszczane w prasie lub na

stronach w Internecie. Najczęściej są to osoby młode, uczniowie szkół średnich, studenci – uogólniając osoby te nie przekraczają 30 r. ż.

Część z nich poszukuje raczej sponsora, czyli osoby która w zamian za utrzymywanie z nią kontaktów seksualnych, wspólne spędzanie czasu będzie wypłacała honorarium o ustalonej wysokości. Natomiast reszta poszukuje klientów i nie zależy im na tym aby była to jedna, stała osoba.

Spośród osób zajmujących się tą formą prostytucji należy wyodrębnić dwie grupy, które różnią się od siebie stopniem wykształcenia, pochodzeniem społecznym, poziomem inteligencji czy poziomem przystosowania do życia w społeczeństwie. Można bowiem wyodrębnić tu dwie skrajne grupy. **1)** Pierwszą z nich stanowią osoby uczące się, nie znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji ekonomicznej. Są to kobiety i mężczyźni inteligentni, w pełni uczestniczący w życiu kulturalnym. Dla nich praca ta ma stanowić jedynie dodatkową formę zdobywania funduszy, które mogą przeznaczyć na przykład na poszerzanie swoich zainteresowań. **2)** Drugą grupę stanowią osoby będące w skrajnie niekorzystnej kondycji finansowej. Są to osoby, które charakteryzuje niezwykle podobieństwo pod względem braku zaradności życiowej.

„Dla każdego coś miłego, panowie, panie, pary. Tel. XXX”

„Czarujące dziewczyny zapraszają na chwilę relaksu. Tel. XXX”

„26-latek umili czas paniom. Tel. XXX”

„Dziewczyna 19 lat z dużym biustem poszukuje sponsora spragnionego seksu. Tel. XXX”

Tego typu anonse ukazują się w każdym wydaniu Gazety Kontakt, na wielu stronach internetowych. Zawsze widnieje numer telefonu komórkowego. W ostatnim czasie coraz częściej podawany jest numer telefonu stacjonarnego. Jest to zwykle numer telefonu do wynajętego w centrum Szczecina mieszkania

w którym mieszkają młode prostytutki się dziewczyny. Wynajmując mieszkanie nie muszą płacić haraczy (jak to robią dziewczyny w agencjach i na ulicy). Ich zarobki są zbliżone do zarobków dziewczyn w agencjach, jednakże bezpieczeństwo zwykle muszą zapewnić sobie we własnym zakresie.

Coraz częściej pojawiają się anonsy panów, które nie są adresowane do klientów homoseksualnych, lecz do kobiet. Częściej też pojawiają się ogłoszenia par, także te, które zachęcają do seksu grupowego.

Osobyprostituujące się za pośrednictwem masmediów indywidualnie ustalają czas i miejsce spotkań, ustalają także na co oraz za jaką cenę mogą się zdecydować. To one pertraktują z klientami, ustalając szczegóły współpracy.

„Chętnych nie brakuje. Codziennie dzwoni około siedmiu mężczyzn. Zdarzają się głuche telefony i żarty – ale są one rzadkością. Większość osób ustala konkrety przez telefon. (...) Spośród dzwoniących spotykam się może z 1/3 zainteresowanych.” – mówi jedna z pań zamieszczających ogłoszenia.

Ta grupa osób pracujących w seksbiznesie jest najmniej dostępna, a zatem najtrudniejsza do zbadania. W jej obrębie spotyka się ludzi o zróżnicowanych poglądach, pochodzących z różnych środowisk społecznych i mających różny stosunek do norm, nakazów i zakazów społecznych.

Zakończenie

Okres tabuizacji zjawisk, które mają miejsce w kulturze powoli mamy już za sobą. Wkroczyliśmy w XXI wiek, w którym można prognozować, że prostytutka nabierze szczególnego charakteru. Będzie to problem społeczny o niepodważalnej aktualności, ale jednocześnie coraz bardziej ewoluujący. Za kilka lat możemy mieć do czynienia ze znacznymi zmianami w ogólnym charakterze prostytucji, co sprawi, że nie będziemy przygotowani do podejmowania konkretnych działań o charakterze prewencyjnym. Wzrost stopy bezrobocia, a co się z tym wiąże ubożenie rodzin i pogorszenie stosunków wewnątrzrodzinnych, wzrost przestępczości, alkoholizm, przy jednoczesnym wzroście wymogów unijnych wobec społeczeństwa polskiego – to wszystko przyczyni się do przybytku prostytuujących się kobiet i mężczyzn. Rozwój Internetu przy jednoczesnym braku kontroli nad nim może także przyczynić się do zaistnienia nowej formy nierządu – prostytucji wirtualnej.

Bibliografia

1. Akoliński S., Prostytucja, patologia społeczna – zapobieganie, W-wa 1976, t. III
2. Antoniszyn M., Marek A., Prostytucja w świetle badań kryminologicznych, W-wa 1985
3. Bernsdorf W., Socjologia prostytucji, [w:] Seksuologia, pod red. M. Giesego, W-wa 1976
4. Bröring G., Streetwork mit Homo- und Bisexuellen Männer, Berlin 1995
5. Imieliński K., Seksuologia społeczna, W-wa 1974
6. Jasińska M., Proces społecznego wykołajenia młodych dziewcząt, W-wa 1967
7. Karwat B., Handel żywym towarem, [w:] Dlaczego, nr 3/2000, Szczecin 2000
8. Nowak A., Zjawisko prostytucji w kontekście problemu HIV/AIDS, [w:] Problemy narkomanii, nr 1/2000, W-wa 2000
9. Pełnomocnik Rządu ds. Rodziny, Raport o sytuacji polskich rodzin, W-wa 1998
10. Pilch T.(red.), Lepalczyk I.(red.), Pedagogika społeczna, Warszawa 1995
11. Podgórecki A., Zagadnienia patologii społecznej, W-wa 1976
12. Radecki W., Sytuacja prawna prostytucji w Polsce, [w:] Problemy kryminalistyki, nr 73
13. Sławik K., Patologie w III Rzeczypospolitej, Katowice 1994
14. Sztumski J., Wstęp do metod i technik badań społecznych, Katowice 1999
15. Sztumski J., Wybrane problemy socjologii dewiacji, [w:] Młodzież a współczesne dewiacje i patologie społeczne, Toruń 1994
16. Świętochowska U., Patologie cywilizacji współczesnej, Toruń 1997
17. Oconor A.M., Women working in prostitution: towards a healthier future, Dublin 1996
18. Woźniak R. (red.), Społeczno-demograficzne problemy mieszkańców ziem zachodnich i północnych Polski, Opole 1990
19. Wódcz J., Problemy patologii społecznej w mieście, W-wa 1989
20. Wszebrowski K., Społeczne uwarunkowania prostytucji, [w:] Młodzież a współczesne dewiacje i patologie społeczne, Toruń 1994

Prawa autorskie zastrzeżone.

Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Społecznego „Stricte”

Szczecin 2007

<http://www.stricte.free.ngo.pl>

E-mail: stricte@onet.eu
